

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

T R S T - 20. februarja 1987 - Leto XXXIX. - Štev. 4. - Petnajstdnevnik - Quindicinale - Abbon. postale - Gruppo II/70 - 500 lir

Možnost vladne krize in usoda našega zaščitnega zakona

Velika nevarnost novega zastoja

Zelo smo pričakovali dan, ko je poročevalec o zakonski zaščiti slovenske manjšine, socialistični senator Garibaldi, predložil osnutek poenotenega besedila za globalno zaščito Slovencev, ki živijo v Italiji. To se je prvič zgodilo pred nedavnim. Besedilo mora sedaj preveriti ožji odbor senatne komisije. Trenutno ne vemo točno kdaj bo to mogoče, ker energetska konferenca in kongres radikalne stranke bosta za nekaj časa prekinila delo parlamenta. Tudi ne vemo, kako bodo novejši politični dogodki vplivali na to delo. Trenja v vladni petorici so že tako močna in neznosna, da utegnejo privedi do nove vladne krize, ta bi pa mogla ponovno odložiti parlamentarno delo na bogve kdaj, in to v najboljšem primeru, če ne bi prišlo do novih volitev, kar bi pomenilo veliko zlo, saj bi morali začeti zopet vse s kraja in na globalno zaščito bi čakali še dolga leta. Toda ta negotovost ne sme prekiniti naše akcije in našega prizadevanja, da bi si izvojevali dober zakon.

Vprašanje nadaljevanja razprave ni zgolj tehničnega pomena ali bolje ni tehnični problem. Takšno odlaganje je izrazito slabe volje določenih vladnih sil, ki razumejo več jasno zapreti poti zaščitnemu zakonu, preprečiti notranjega demokratičnega gibanja, ne samo slovenskega, za dosego pravic manjšine, ki je že takšno, da se mu te stranke ne morejo izogniti. Tudi se ne more vlada več izogniti dejstvu, da je Italija podpisala mednarodne sporazume in da si je zato prevzela obveznosti do Slovencev pred javnostjo. Točno vedo, da je obveznosti treba spoštovati, obenem pa nočejo izgubiti svojega desnega krila, ki sili v obratno smer. Zato iščejo drugi način, da bi ugodile slovenskim zahtevam in ne užalile desnice. Tako iščejo vse možnosti, da bi razpravo odložile. Taka tehnična ovira ima svoje izrazito politično ozadje. V tej mandatni dobi je politično no zamudo predstavljal sklep vlade, da pripravi svoj osnutek (deset dni, so rekli, a osnutek ni zagledal svetlobe niti po skoro dveh letih, ker ni bilo za to po- gojev v vladni večini).

Jelka Gerbec

A ravno tako ima politični pomen časovno zavlačevanje. Razmumljiva je prošnja socialistične stranke za nekaj

dni razmišljanja ko smo dobili osnutek poenotenega besedila in enaka prošnja KD pred tednom dni, a prav gotovo ne odlaganje, ki se vrši že toliko časa. Zato je izrednega pomena nepretrgano pritisikanje tudi od zunaj zato, da se delo nadaljuje v senatu. Naj se ve, da ni do- →

Sedaj je vsak dvom odveč

Najvišji izvoljeni predstavniški organ vzhodne Benečije, se pravi skupščina gorske skupnosti Nadiških dolin, je te dni soglasno osvojila resolucijo, ki gotovo predstavlja zgodovinski dogodek in pomembno dejanje z globokimi političnimi posledicami. V resoluciji je namreč poudarjena zahteva po čimprejšnji odobritvi zakona o zaščiti slovenske manjšine. Z glasovi KPI, ki je resolucijo predlagala, pa tudi socialistov in demokristjanov ter neodvisnih, je rečeno tudi, kakšna naj bo ta zaščita: predvsem v skladu z ustavo italijanske republike, posebnim statutom in osimskimi sporazumi, vsekakor pa taka, da bo prispevala k prijateljstvu sosednjih dežel in tuživečih narodov, izredno velike važnosti pa je, da poudarja gorska skupnost Nadiških dolin, ki združuje del občine Čedad in še Špeter Slovenov, Grmek, Dreko, Srednje, Št. Lenart, Sovodnje, Podbonesec, Praprotno in Tavorjano, da je «velika večina prebivalstva slovenskega etnično-jezikovnega značaja».

Gorska skupnost Nadiških dolin, ki predstavlja dobršen del Beneških Slovencev in njihovo kolektivno voljo (glede na različna stališča strank, je rečeno v resoluciji), poudarja tudi, da mora biti zaščitni zakon plod konstruktivnega soočanja in upoštevanja mnenja enotne delegacije Slovencev v Furlaniji-Julijski krajini. To pa pomeni za vsakogar, ki zna brati politične dokumente, da so beneški Slovenci svečano potrdili svojo pripadnost in hkrati želijo imeti vlogo osebka v okviru enotnega nastopanja slovenske manjšine, ki je ena sama in jo predstavlja njena enotna delegacija.

Takega dokumenta poudarjanja lastne istovetnosti ne pomnimo, posebno še zaradi širine političnega soglasja, ki ga je dosegel in vpliva, ki ga mora imeti. Kajti sedaj ne more biti več dvomov, tudi za naše nasprotnike, da so v Benečiji v veliki večini Slovenci, ki terjajo zaščitni zakon, ki naj jim zagotovi pravice skupaj z rojaki na Tržaškem in Goriškem. Še več. Iz Benečije, od koder so v preteklosti romali župani s trobojnicami okoli pasu v Rim poudarjat svoje «italijanstvo», prihaja odgovor na poskuse vsiljevanja raznih birokratskih postopkov ugotavljanja naše prisotnosti in določanja ozenlja, kjer naj bi se izvajala določila morebitnega zaščitnega zakona. Izvoljeni predstavniki beneških Slovencev so se izrekli, svečano in, kar je najpomembnejše, tudi soglasno! Kaj hočete še?

Na koncu naj nam bo dovoljeno, da se zahvalimo vsem, ki so prispevali k odobritvi tega zgodovinskega akta. Prav je, da jih javnost pozna. To sta podpisnika resolucije, komunista Pino Blazetič in Nadalutti, nato pa še predstavniki skupin, ki so ga podprle: socialist Marinič, neodvisni Namor, socialdemokrat Pausa in demokristjan Specogna.

st.s.

volj, da naša skupina teden za tednom redno postavlja to zahtevo, da mora v to smer siliti še kako drugo politično gibanje. Ni dvomov, da ima večji učinek, če doseže parlamentarna akcija zunanjo podporo. Naj se ve, da, če se pristojni organ ne sestaja bomo komunisti nadaljevali boj zato da pride do razprave v parlamentu in obenem tudi boj za vsebino zakona, ki sta ned seboj povezana, kot je poudaril tudi tajnik KPI Natta.

Kar se tiče vsebine, smo v našem listu že veliko povedali. Najvažnejše je vprašanje enakosti vseh Slovencev v Italiji. Pri tem je KD zelo močno opredeljena za svoja stališča in ima pri tej izbiri tudi popolno podporo svojih zaveznikov. Vztrajno trdi, da Slovencev, ki živijo v videmski pokrajini, ne gre priznati, ker da ne pripadajo slovenski skupnosti v Italiji in da so tudi različnega porekla.

Brez dvoma so zgodovinske razmere v videmski pokrajini drugačne, saj so Slovenci bili priključeni Italiji 1866. leta, torej mnogo pred ostalimi. Toda nihče ne more določiti za drugega kate-ri skupnosti naj pripada, to določi sam subjekt. Torej, če določeni državljani slovenskega izvora, ki glasujejo na primer za določene predstavnike KD, ali PRI ali tudi za levičarske stranke, odločijo da ne bodo dali svojih otrok v slovenske šole, jih v to nihče ne more prisiliti, a kdor se priznava za Slovenca,

smatra, da pripada manjšini, ima pravico do kolektivnih pravic in zaščite kot posameznik. Slovenci videmske pokrajine imajo pravico do javne šole (sedaj imajo otroke v zasebni šoli).

Potrebno je vzpostaviti deželni upravni šolski sistem, ki naj uvede slovenske šole tudi v videmski pokrajini. Ne bi zadoštovala razširitev šolskega sistema tržaške in goriške pokrajine na videmsko, kar nekateri predlagajo, ker to ne bi odgovarjalo potrebam v tem, ker ne bi videmskim Slovincem priznal enakopravnosti. Vedno smo zagovarjali stališče, da hočemo za Slovence kar potrebujejo in zahtevajo. Temu stališču se ne smemo odpovedati, ker to niso privilegiji, kot nam nekateri očitajo: privilegiji bi bili, če bi zahtevali slovenske višje srednje šole v videmski pokrajini danes, ko dijakov še ni, ali ustanovitev Slovenskega stalnega gledališča tudi v Vidmu, ko italijansko občinstvo razpolaga z enim samim stalnim gledališčem v deželi. Pa ne vprašamo tega. Naše zahteve so bile vedno stvarne in skladne s potrebami.

Tudi drugo vprašanje vzbuja ne malo zaskrbljenosti, in sicer kako se bo razvila razprava o teritoriju, to se pravi o področjih, kjer bivajo Slovenci, kako bo izražal to vprašanje nov zakon. Naj bi o tem odločal zahtevk občin in posameznih državljanov in to na podlagi odlokov vlade in predsednika republike? Ali naj bi vključili raje v vsedr-

žavni zakon seznam občin, ki ga je sestavila in osvojila Cassandrarova komisija? To bi bila dobra rešitev, vendar najo ne pristaja KD, ki je že sestavila svoj seznam, vendar le za Tržaško in Goriško, in še to ne za vse zainteresirane občine, in ki je Slovence videmske pokrajine popolnoma zanemarila. A po njeni poti stopa dober del vladne večine.

Pred nami je torej zelo trd boj, poleg teh je še vrsta drugih vprašanj, ki nas opozarjajo, da bo treba poiskati med nami enotnih poti in po potrebi izvesti vrsto pobud. Naša skupnost mora biti zelo pozorna na to, ker premostiti bomo morali še marsikatero zapreko.

V dogajanju zadnjih dni je pa le nekaj pozitivnega. V senatu smo namreč predložili zakonski osnutek za premoštitev težav SSG, ki je zaprto zaradi pomanjkanja sredstev. Osnutek je podpisalo več političnih sil: KPI, KD, PSI, neodvisna levica, sardinska akcijska stranka, Union Valdotaïne in Südtiroler Volkspartei. Zakonski osnutek predvideva rešitev finančnih problemov le do 31. maja 1989 in prilagoditev struktur kulturnega doma varnostnim predpisom. Seveda ta osnutek ni rešitev celotnega vprašanja našega gladališča in njegove bodočnosti, to bo mogla urediti le globalna zaščita. Vendar smatramo dosednji sporazum okrog tega sklepa kot zelo pozitiven znak in spodbudo k nadaljnemu skupnemu delu za rešitev slovenskega vprašanja.

Zavzetost komunistov je popolna

Obisk parlamentarne delegacije KPI v Furlaniji-Julijski krajini

Na povabilo deželnega vodstva partije je 16. in 17. februarja obiskala deželo FJK številna parlamentarna delegacija, ki so jo sestavljali: posl. Renato Zangheri, predsednik skupine KPI v poslanski zbornici, sen. Lovrano Bisso, podpredsednik senatne komisije za javna dela, sen. Giuseppe Cannata, član predsedstva senatne skupine KPI, posl. luigi Catagnola, član komisije za proračun in komisije za državne soudeležbe pri poslanski zbornici, sen. Sandrino De Toffol, načelnik skupine KPI kmetijske komisije v senatu, posl. Renato Donazzon, član komisije za industrijo v poslanski zbornici, posl. Franco Ferri, načelnik skupine KPI komisije za izobraževanje v poslanski zbornici, posl. Andrea Geremicca, načelnik

skupine KPI komisije za javna dela v poslanski zbornici, posl. Anselmo Gouthier, odgovoren za vprašanja narodnih manjšin pri osrednji direkciji KPI, posl. Lelio Grassucci, načelnik skupine KPI komisije za industrijo v poslanski zbornici, sen. Antonio Taramelli, podpredsednik komisije za ustavna vprašanja v senatu.

Slednjim so se pridružili parlamentarci iz naše dežele in sicer sen. Gerbec in sen. Batello ter poslanci Baracetti, Cuffaro, Gasparotto, Polesello in Rossetti.

Člani delegacije so skupinsko in individualno tudi v spremstvu tovarišev iz deželnega tajništva in drugih opravili petintrideset avdicij in obiskov v vseh štirih pokrajinah.

Parlamentarci so v sproščenih pogo-

vorih z njim večšo pozornostjo sledili vprašanjem gospodarstva, ki je zajelo industrijo, ladjedelništvo, pristanišče, prevoze, obrtništvo, trgovino in turizem, vprašanje razvoja znanstvenih, raziskovalnih in univerzitetnih dejavnosti, vprašanjem različnih mirovniških pobud in sožitja, vprašanjem sindikalnega sveta in tiska, vprašanjem javne uprave od deželne do občin, pokrajin in gorskih skupnosti in naravno vprašanjem narodnih in jezikovnih skupnosti.

Srečanje z italijansko naodnostjo v SFRJ in z enotno delegacijo Slovencev je potekalo v rumeni dvorani deželne- ga sveta.

Predstavniki italijanske narodnosti Sau, Fusilli in Radossi so pozdravili take stike z matično domovino ter nani-

zali vrsto problemov in želja, ki so jih že in ki jih še bodo prosredovali tudi drugim političnim demokratičnim silam v Italiji.

Prestavniki naše Enotne delegacije Race, Primožič, Ferletič, Clavora, Iskra, Jevnikar, so izrekli priznanje komunistični partiji za zanimanje in podporo za doseg zakonske zaščite Slovencev. V duhu enotnosti in vsak po svoje so odločno in kritično obravnavali dosedanje nesprejemljive postopke za ureditve zaščite ter zavrnili sedanji osnutek, ki ga trenutno obravnava senatna komisija.

Tov. Zangheri je Slovencev zagotovil zanimanje KPI s pravilno trditvijo, da mora zakon ustrezati zahtevam Slovencev.

Na javnem srečanju s slovenskimi organizacijami je tov. Taramelli, v odgovor na razne posege, dejal, da je dolžnost parlamenta zagotoviti pravice manjšine, da sedanji tekst zakonskega osnutka ni zadovoljiv, da je Rim običajno gluho mesto, da pa kljub temu dobro sliši nekatere Slovencev sovražne kampanje tukajšnjega tiska. Komunisti se želijo še srečati s Slovenci, ker nameravajo izdelati dokončne predloge. Zavzetost KPI je popolna. Komunisti si želijo, da bi se njihovi zavzetosti pridružil določen pritisk, ki naj ne pride samo s strani Slovencev, ampak naj predstavlja najširšo razvrstitev družbenih sil.

Med svojim obiskom je delegacija komunističnih parlamentarcev srečala enotno slovensko delegacijo, kasneje je pa imela javno srečanje z zainteresiranimi silami o vprašanju globalnega zaščitnega zakona.

Krajevno vzdušje ima namreč svojo težo, zato je važno, je zaključil Taramelli, da izhaja ta pritisk iz čim širšega kroga.

Na zaključni tiskovni konferenci v Vidmu je tov. Zangheri med drugim izrekel zahvalo vsem sogovornikom in poudaril, da so obiskali deželo FJK

predvsem z namenom, da poslušajo, da preverijo probleme, ki jih bodo na parlamentarni ravni ustrezno še poglobili, da ta dežela postane iz obrobne lahko osrednja v vlogi moštu, v vlogi miroljubnega sožitja različnih narodnosti, ki morajo živeti v prijateljstvu in miru.

Edvin Švab

Znanost ne potrebuje tabujev

Znanstveni razvoj in njegova uporaba v proizvodnji lahko pomenijo veliko možnost za gospodarski preporod Trsta.

K uresničevanju teh potencialov KPI je in še bo veliko prispevala. Toda njena važnost ne sme postaviti znanosti med tabu teme. Veliko je v zvezi s tem še odprtih vprašanj: od preučevanja razpoložljivih uslug, ki naj omogočijo inovacijo proizvodnega procesa v majhnih in srednjih podjetjih deželne industrije, vse do ustreznosti sistema šolskega in poklicnega usposabljanja mladine.

V prvi vrsti zavračamo misel, ki ni prisotna edino v krogih petstrankarske koalicijske, naj znanstvena dejavnost nadomesti industrijsko proizvodnjo. Toda znanstvene dejavnosti ne smejo biti tabuji, če hočemo, da se njihovi dosežki lahko uporabljajo. Največjo nevarnost vidimo v utrjeni razdelitvi oblasti v tržaški stvarnosti: pomislimo na posledice, ki bi jih imela lotizacija Področja za raziskave kot jo je predlagala krajevna upravna večina s kandidiranjem Cecovinija na predsedniško mesto.

Razvoj potrebuje moderno organizacijo na vseh področjih. Bistven je pa na-

čin upravljanja teritorija, ki mora po gojevati vsak večji poseg in načrt v naši pokrajini.

Z omalovaževanjem tega problema dokazuje KD omejenost svoje kulture upravljanja. Alternativa ne more biti pa v težnji, ki je vedno prisotna v vrstah Liste za Trst, da se razvoj ustavi. Vprašanje sinhrotrona se mora po mnenju KPI postaviti v ta okvir, da bo pravilno postavljen in izpeljan, kot vprašanja hitrih cest in pristanišča. V isti okvir spada vprašanje termoelektrarne na premog, da se prepreči nesprejemljivo potratu zemlje.

Negativni glas komunističnih svetovalcev za urbanistično varianto tržaške občine, ki zadeva lokacijo sinhrotrona pri Bazovici, ima torej ta osnovni pomen: zavračanje izbire, ki je bila vsiljena s površnostjo in ošabnostjo.

Naša zavzetost za izvedbo svetlobnega pospeševalca je vedno bila nesporna. Toda zahtevali smo poglobljeno primerjavo izvedljivosti in stroškov za posamezne možnosti lokacije, ki je niso nikoli izvedli.

Izvedba tega načrta ne sme pomeniti prezir in izogibanje ugovorov krajevne-

ga prebivalstva in slovenske skupnosti v celoti. Povezanost manjšine s teritorijem je dejstvo, ki ga mora upoštevati vsaka politika, ki zavrača asimilacijo. Profesor Rubbia je razumel, da je na skrbi prebivalstva treba odgovoriti z globalnimi jamstvi, toda tega ne razumejo stranke tržaškega odbora.

Na osnovi tega spora so skušali prikazati slovensko manjšino in KPI kot sile, ki nasprotujejo razvoju Trsta. Odgovor bo prišel od dejanj. KPI je odločilna za dodelitev 75-ih milijard državnega prispevka. KD je doslej pozabljala, v svoji propagandni vnemi, da za to ni dovolj odlok CIPE, in da je potreben za ta izdatek poseben zakon.

Toda tudi odgovor na osnovano nezaupanje prebivalcev Krasa zahteva aktivno prisotnost komunistov. Ne bomo se zaprli v ponavljanje zastarelih ciljev, niti samozadovoljno čakali na neizpolnjevanje obljub s strani odbora.

Voditi moramo močno gibanje, ki naj prisili oblasti, da izpolnijo svoje obveze, in doseže konkretne rezultate v razvoju teritorija.

Ugo Poli

Predpustni polemični zapisi

Za vsakogar kanček grenčice

Kaj poreko naši? — Amarcord naše vasi — «Denaro freško» — Mož beseda ali figa mož?

Se še spominjate sinhrotrona? Bazovci in Kraševci že, kaj pa drugi? Naš tisk je čez noč utihnil, kot če bi slama izgorela in bi utihnile strasti.

Medtem pa se nadaljuje «preverjanje» od katerega so si mnogi (?) obetali dokončnega odgovora na nastale probleme. Se še spominjate SSK, ki je grozila z najhujšim, če župan Staffieri ne bo preklical žaljivih besed na račun škofa in Slovencev, tistega novoletnega popoldneva? Medtem je svoje pozdrave napol preklical škof, župan pa ne. Samostojna slovenska stranka je medtem ponudila drugo lice po sinhrotronski klofuti in «Piccolovih» naročenih psovkah, sedaj pa se mirno in prijateljsko pogaja z zavezniki o stolčkih, če je res, kar beremo v še vedno dobro informiranem tržaškem dnevniku. Med temi stolčki naj bi bilo tudi predsedstvo kra-

škega raziskovalnega središča, v katerega spada tudi nastajajoči sinhrotron. Kandidat «zveznikov» je Manlio Cecovini, nesporni voditelj Liste za Trst in torej eden izmed glavnih nasprotnikov našega življa in dobrih odnosov čez mejo, čeprav mu je tam tekla zibelka. No, kaj poreko naši? Že res, da je dr. Anzelotti zaslovel zaradi vseh kozlarij, ki jih je izrekel in napisal v «tekmi za sinhrotron» pri Bazovici, to pa še ni razlog, da bi Cecovinija sprejeli na mesto, s katerega bi lahko odločilno pogojeval odnose do krajevne kraške skupnosti, ki je (doslej) predvsem slovenska.

Prav res. Kaj poreko naši?

Kdor je brez greha, naj vrže prvi kamen, piše v svetih bukvah. Zato naj nam ne zameri mlada (ali stara?) časni-

karka Daniela Minerva, ki je konec januarja napisala za ugleden vsedrjavni tednik zanimivo reportažo z naslovom «Na poti v Silicon Vallej». Članek je posvečen kraški inačici znamenite kalifornijske znanstvene cone. Opremljen je z mapo, na kateri so imena krajev v italijanščini ali angleščini, čez mejo pa slovenščini in hrvaščini. Pri Padričah je velika «University research area I.N.G.E.B.», na sliki pa skorajda ameriško zgleda mlajši človek (Uroš?), ki suvereno sedi pri vrsti računalnikov.

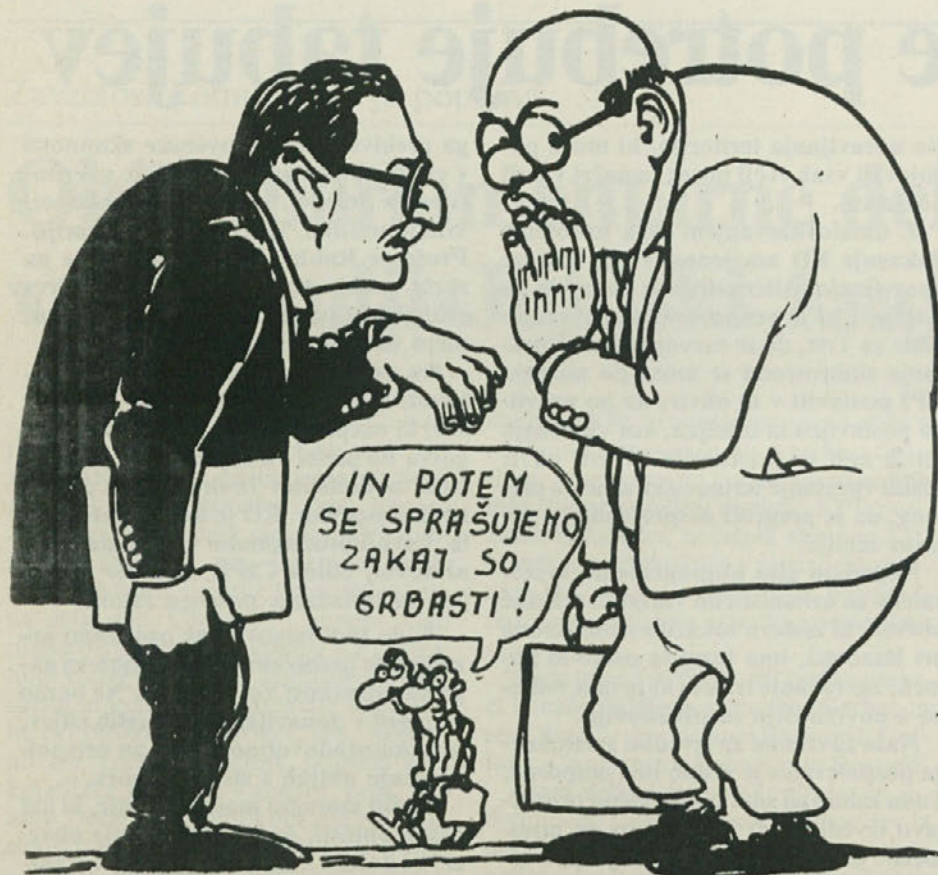
To je namreč bodočnost Trsta in z njo se vsekakor strinjamo. Nekam manj navdušujoče pa se nam zdi misel, ki jo je Daniela Minerva napisala prav v zaključku svojega članka. Citiramo:

«Ko krožim med temi poslopji, sredi področja, ki je naravnost prečudovito s krajinskega vidika, kjer so preživele mikavne etnične stvarnosti, si le stežka predstavljam plavalne bazene, kinematografe, McDonald's in vse ostalo, kar potrebuje ljudstvo znanosti. Teško je misliti na te vasi dobrega vina in kraškega pršuta, spremenjene v strašne zaselke, ki jih ne manjka v Silicon Valleyu. Sicer pa tudi tam imena vasi spominjajo na stvarnost, ki je bila gotovo spremenjena. In če v Redwood Cityju ni več dreves vrste «rdečega lesa» (redwood), res ne moremo zanikati, da je Silicon Valley zares lep kraj, po svoje.»

Iskremo povedano, smo morali odstavek prebrati nekajkrat, da smo lahko prniknili v globino le s težavo prikriti misli, da je našim vsem in «etničnim stvarnostim» usojeno, da izginemo v imenu znanosti in prepustimo življenjski prostor bazenom, hamburgerjem ameriške verige restavracij McDonald's, «ljudstvu znanstvenikov»... Za nami naj bi kvečjemu ostal le spomin, morda v imenih vasi, ki bi jih (hvala, oh, hvala!) pisali spet v slovenski obliki. Nekako po načelu: «Tu je nekdanj Bazo-vica. Točili so dobro vino in okusen kraški pršut. Gostilničarji in domačini so pripadali mikavni etnični stvarnosti. «Zaminivo je, da časnikarka Daniela Minerva imenuje vino in pršut z lastnim imenom, Slovencev pa ne, saj nas skrjuje pod spošne ugotovitve o «mikavnih etničnih stvarnostih».

Kaj naj rečemo na tako površno, če že ne škodoželjno pisanje? Velik, odločen in oster: NE, HVALA!»

Toliko odločneje in ostreje, ker v na-

RBE

slovu revije, ki objavlja te neslanosti piše, da jo je ustanovil Palmiro Togliatti.

* * *

Slovensko gledališče je (in ni) zaprlo vrata. Od prvega februarja nima več denarja, ker mu ga me daje pristojno ministrstvo za turizem in prireditve. (Minister je Nicola Capria, PSI, op. ured.). Kljub temu pa veje iz izjav predsednika upravnega sveta SSG določen optimizem, saj je sen. Jelka Grbec podpisala skupaj z ostalimi senatorji ustavnega loka zakonski osnutek, da se mu dodelijo sredstva za preživetje, nekako do dobritve globalnega zaščitnega zakona. V televizijskih izjavah je bila poudarjena predvsem hvaležnost slovenskim socialistom, ki so (takorekoč) že priskrbeli ves ta denar («denaro freško», kot pravi bog in batina naše gledališke hiše). Lepo se sliši, vendar nas je učiteljica v šoli učila, da se lepo zahvališ tedaj, ko nekaj dobiš. Prej ne, sicer bi lahko izzvenelo kot nepotrebno udinjanje in poniževanje.

Počakajmo torej na «denaro freško», potem pa bomo pošiljali zahvale na levo in na desno, kot se bo komu zljubilo in kamor ga srce vleče.

Pred tem pa bi lahko poslali lepo zahvalno pismo osebju slovenskega gledališča, ki je sklenilo, da bo brezplačno delalo do konca pomladi in tako zagotovilo zaključek cele sezone. V svetu, kjer je preveč kruhoborcev in so idealisti redki, je poteza gledaliških delavcev svetel moralen zgled, ki ga je vredno ovrednotiti. Zahvalno pismo bi tudi ne stalo predrago, saj bi lahko v marmornatem poslopju na Petronijevi ulici uporabili ovojnice že pripravljenih pisem o suspendiranju, ki so (hvala bogu, tistemu v nebesih) ostale neuporabljene.

* * *

Ministrski predsednik Bettino Craxi je te dni večkrat nastopil v javnosti. Kar dvakrat pred televizijskimi kamerami. V oddaji «Mixer» je odgovoril tudi na zanimivo vprašanje, kaj se mu najbolj gabi. Craxi resi ni pomišljal in odgovoril: «Od vsega najbolj mrzim neloyalnost, če kdo ni mož beseda ...»

Predlagajmo torej Slovencem v Italiji, naj zberejo iz lastnega žepa nekaj tisočakov, da bomo predsedniku vlade kupili veliko zrcalo. Zraven še ponatis beograjske izjave, da bo zaščitni zakon sprejet v roku devetih mesecev, najkasneje za desetletnico podpisa osimskih sporazumov.

Ko si bo pred ogledalom pomeril Furrattini jeve škornje, naj Bettino sam sebi odgovori, kaj gleda v zrcalu. Mi namreč poznamo razliko in vemo, kdo je mož beseda, kdo pa figa mož.

Deželni odbor KPI

Peticija za sklicanje deželne konference o državnih soudeležbah

Po določitih zakona št. 196 z dne 1975 bi moral vsako leto minister za državne soudeležbe v dogovoru z deželno sklicati deželno konferenco o državnih soudeležbah, kjer naj bi se obravnaval položaj in težave javnih podjetij.

Vlada je poleg tega predložila februarja 1984 družbenim silam in deželi sporazumni protokol, da bi se preučili položaj in perspektive nekaterih sektorjev, ter da bi se razpravljalo o reindustrializaciji področja Julijske krajine.

V teh letih so se v teh sektorjih vodile močne bitke za doseg točnih obvez s strani IRI, finančnih družb, vlade, in doseženi rezultati nas ne morejo zadovoljiti. Stalno odlašanje, kot ga izvaja ta vlada in deželni odbor, je probleme še poostrilo.

Nujno je torej, da se izvede konferenca, kot jo določa zakon, da se v najkrajšem času razčisti položaj industrij v krizi in začrta smernice za gospodarstvo naše dežele.

Da bi pospešili sklicevanje te konference, smo komunisti sestavili sledečo peticijo, ki jo bomo predložili na deželnem svetu.

Vabimo vse delovne ljudi, da jo podpisujejo!

Spošt. gospod predsednik
deželnega sveta
Furlanije-Julijske krajine

Spodaj navedeni podpisniki pričujejo, da peticije, na osnovi čl. 87 notranjega pravilnika deželnega sveta Furlanije-Julijske krajine.

Ob ugotovitvi, da, na osnovi čl. 3 zakona št. 196 z dne 31. MAJA 1975, je minister za državne soudeležbe dolžan sklicati vsako leto v dogovoru z deželno konferenco, ki naj se je udeležijo predstavniki dežele, upravnih svetov, sindikatov in gospodarskih organizacij, da se pregleda izvajanje programov upravnih svetov deželnih javnih podjetij in pripravi predloge za bodoče delo;

ob upoštevanju dejstva, da je februarja 1984 vlada predložila družbenim komponentam sporazumni protokol, ki predvideva ustanovitev stalne

službe za soočanje med IRI, deželo FJK in ostalimi družbenimi silami o položaju in perspektivah državnih soudeležb s posebnim ozirom na sektorje železarstva, ladjedelništva, pomorskega transporta, elektromehanike, dieselistike, informatike, elektromehanike in energije, ter da se oceni časovne termine reindustrializacije Julijske krajine;

ob upoštevanju obveze IRI, da ne bo izvajala enostranskih posegov vse dokler se ne bo izpeljalo takšno soočanje;

ob ugotovitvi, da so od tedaj številna podjetja morala poseči po dopolnilni blagajni, da so Fincantieri, Arsenale Triestino, San Marco, Grandi Motori, Terni odslovili veliko število delavcev, da so bile privatizirane Safog, OEM, nekateri sektorji podjetja Ansaldo, spričo krize tržaškega Lloyda, nesigurne usode SBE, Cave del Predil in podjetij Meteor ter Savio, spričo nujnosti, da se uveljavi deželni značaj tržaškega Področja za raziskave;

zahtevamo od deželnega sveta, da obravnava to vprašanje s ciljem, da pospeši dogovor med deželnim odborom in ministrstvom ter vlado, da se določi datum sklica III deželne konference o državnih soudeležbah, kot jo predvideva zakon, ki je bila večkrat obljubljena, a vedno odložena, tako da se bodo lahko:

a) pregledale sedanje in bodoče obveze o podjetjih z državno soudeležbo in za reindustrializacijo Julijske krajine z investicijami in tehnološkimi inovacijami;

b) premostilo oviro turn-over, ki pomeni osiromašenje podjetij;

c) ovrednotilo poklicne sposobnosti kadrov, tehnikov, tehnikov, delavcev kot predpogoj za razvoj podjetij in deželne gospodarstva.

Na to temo se bo odvijala
v Trstu, Hotel Savoia
v soboto, 7. marca, ob 10. uri

**MANIFESTACIJA KPI
ZA ZAPOSILITEV IN RAZVOJ**

Kako so se spremenile Milje v desetih letih Bordonovega županovanja

V soboto so v Miljah odprli sedež zadružne gostilne, ki bo še eno zbirališče za Slovence miljske občine.

Kongres sekcije «Riko Malalan»

Resolucija

Člani sekcije «Riko Malalan» z Opčin in od Banov, zbrani na rednem kongresu, dne 13. februarja 1987, ugotavljajo, da je vprašanje globalne zakonske zaščite slovenske narodnostne skupnosti v Italiji še vedno nerešeno, kljub številnim zagotovilom, ki se ponavljajo že celo desetletje, in kljub jasni obvezi, ki jo je pred približno letom dni sprejel sam predsednik italijanske vlade Craxi ob priliki svojega obiska v Jugoslaviji, da bo vlada v roku enega meseca predložila parlamentu svoj zakonski osnutek. To se ni uresničilo zaradi nesoglasij v vladni koaliciji, ki se odražajo tudi na drugih področjih družbeno političnega in gospodarskega življenja, kot nam dokazuje tudi zadnji primer zakona o reformi pokojninskega sistema.

Člani sekcije zato odločno obsojajo neučinkovitost vladne koalicije, ki s svojimi protislovji dokazuje nesposobnost vladanja in dejansko onemogoča parlamentu učinkovito delovanje.

Obenem izraža vso svojo hvaležnost in priznanje komunističnim parlamentarnim predstavnikom za dragocen prispevek, ki ga nudijo tako za rešitev vprašanja globalne zaščite slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, za vprašanje Slovenskega gledališča v Trstu, kot za številne druge pereče probleme, ki tarejo italijansko družbo. Posebno priznanje pa želi sekcija izreči tovariši senatorki Jelki Gerbec za njeno neutrudno delo v korist naše narodnostne skupnosti.

Za premostitev dolgotrajne politične krize, ki jo pogojuje petstrankarska koalicija s krščansko demokracijo na čelu je kongres mnenja, da je edina re-

šitev v predlogu KPI o demokratični alternativi.

Sekcija nadalje ocenjuje nadvse pozitivno delo, prizadevanja in pobude komunistov na krajevni ravni glede odprtih vprašanj, ki zadevajo urbanistično ureditev (pokopališče, ceste, razsvetljava, greznice,...), socialne usluge, dostojno ureditev spomenikov NOB, zaščito teritorija in druge probleme. Smatra, da je s temi prizadevanji vsaj zbudila pozornost pristojnih oblasti. Pri tem želi poudariti, da je za učinkovito reševanje številnih odprtih vprašanj nujno potrebna enotnost vseh demokratičnih komponent naše skupnosti, ki pa mora sloneti na lojalnosti in medsebojnem spoštovanju, kar je predpogoj za uveljavitev tako naših narodnostnih pravic, kakor tudi kulture sožitja med obema tu živečima narodnostima, posebno glede na diskriminacijski odnos, ki ga imajo sredstva javnega obveščanja v našem mestu do stališč in pobud Slovencev in komunistov. Ta enotna politična akcija pa se mora izražati preko delovanja vzhodnokraškega rajonskega sveta kot organa decentralizacije upravne oblasti. Kongres izraža ob tej priložnosti priznanje svetovalcem KPI v rajonskem svetu za doslej uspešno opravljeno delo, posebej pa predsednici, tovarišici Anamariji Kalc, ki je s svojim trudom in sposobnostjo veliko prispevala, da rajonski svet končno izvaja svojo dejansko vlogo. To je vloga prizadevanja za koristi slovenskega in italijanskega tu živečega prebivalstva.

Resolucija je bila na kongresu soglasno sprejeta.

Na tem mestu sta bila pred njim tovariša Giordano Pacor in Gastone Millo, kmalu mu bo nasledil, če se bodo uresničili potrebni pogoji, socialist Jacopo Rossini. V desetih letih vodenja miljske občine (zasedel je mesto župana 26. januarja 1977) je nastavljal pogoje, da bo to mestece lahko kolikortoliko mirno preživelo spremembe, ki nas čakajo do konca našega stoletja. Kot ste razumeli govorimo o tovarišu Willerju Bordonu, ki je pred kratkim napovedal namen, da odstopi od mesta župana in se posveti drugim dolžnostim v okviru partije. Z njim smo se pogovarjali v njegovi pisarni. Skoraj obvezno je, da pričnemo intervju z obračunom tega obdobja v miljski občini.

Najprej naj pripomnim, da se mora na to desetletje gledati v okviru celotnih 38 let levičarske uprave občine. Tu je namreč po mojem razlog, da smo v preteklem desetletju v Miljah lahko uresničili vrsto pobud, ki odgovarjajo na socialne potrebe prebivalstva, medtem ko so drugot zanemarjali socialne probleme v imenu neke lažne učinkovitosti.

Dejstva se sama komentirajo: v Miljah praktično ne poznamo več stanovanjske stiske. Predali smo uporabnikom okoli 350 stanovanj. Pri nas je potrebnih polovica točk, ki jih za dodelitev stanovanja zahtevajo v Trstu. Na 120 prošenj zadnjega natečaja je bilo pozitivno rešenih 60.

Tudi na področju šolstva smo naredili velik korak naprej. Do pred kratkim je pri nas obiskovalo celodnevni pouk več otrok kot v vsej tržaški občini. Ko smo pred več kot desetimi leti uvedli celodnevni pouk, je občina za ta eksperiment celo sama plačevala učno osebje, ki je delalo v popoldanski izmeni. Poleg tega smo ustanovili mrežo otroških vrtcev, med katerimi tudi slovenskega, ki je postal osnova za razvoj slovenskega šolskega centra.

Vzpostavili smo tudi dobre stike z verskimi otroškimi vrtci, ki so danes vezani s posebno pogodbo z občino. Uvedli smo še obvezno poučevanje tujega jezika v osnovnih šolah, ki smo jih za to primerno opremili.

Vzporedno s temi socialnimi službami se je razvijal tudi občinski upravni aparat. Leta 1970 je občina zaposlovala samo 80 uslužbencev, danes jih je pa 205, od katerih čez 50 s višješolsko ali univerzitetno diplomo.

Tudi podatki občinskega obračuna so zgovorni: leta 1970 smo za tekoče izdatke porabili 360 milijonov in negativni saldo je znašal 117 milijonov. Leta 1986 so izdatki znašali 11.650 milijonov, toda saldo je bil aktiven za 92 milijonov. V razdobju 79-86 smo za javna dela potrosili 23 milijard. Mislim, da ni potrebno posebej poudarjati, da so te investicije ustvarile delovna mesta neposredno in tudi delo v drugih sektorjih.

Levičarska uprava je bila tudi nosilec raznih kulturnih pobud, kot so «Miljski pust» ali «Gledališče za mlade». Te manifestacije neposredno zajamejo širok pas prebivalstva, niso torej namenjene običajnim redkim «kulturnikom». Morda je prav zato kdo «zviljal nos». Ljudska participacija je opredeljevala tudi bitke naše uprave za obrambo okolja (naftni terminal in centrala na premog).

— *Toda morali ste se spoprijeti tudi z nelahkimi vprašanji, kot na primer dokončno opustitvijo ladjedelnštva.*

Seveda, dokončno zaprtje ladjedelnice bi lahko postalo prava socialna katastrofa za Milje. Velik udarec je danes naše mesto že probolelo. Vsekakor je tudi zavzetost občinske uprave pripomogla k temu, da ni nihče ostal na cesti. Naša uprava je že dolgo tega opredelila, z inštrumenti, s katerimi razpolaga, tiste gospodarske in proizvodne sektorje, ki bi morali zagotoviti Miljam bodočnost, in se odločno usmerila na razvoj turizma in razvitega terciarnega sektorja. V tej perspektivi smo uresničili industrijsko cono v dolini Noghère in turistično-trgovski načrt Marina Muija. Trenutno čakamo na potrebno podporo s strani dežele, da bo ta načrt lahko stekel na najboljši način.

Župan Bordon, z naznanitvijo tvoje ga odstopa si odprl novo fazo v političnem življenju občine. Kaj misliš doseči s to pobudo?

Najprej večjo stabilnost sedanje večine in njeno kvalitativno okrepitev.

V teku je dogovarjanje s tovariši socialisti o vsebini, ki naj jo damo dejavnosti odbora. V tem okviru je tudi govora o tem, da bi me na mestu župana nadomestil predstavnik socialistov. Da bi do tega prišlo se pa morajo uresničiti nekateri pogoji. Od socialistov zahtevamo večjo zavzetost v okviru odbora in močnejši nastop v korist Milj na deželni ravni. Naš namen je, da ustvarimo koalicijsko, ki bo sposobna trdno upravljati vsaj do leta 1990. Zato upamo, da bomo koalicijsko lahko razširili tudi na PSDI in PRI. Naš predlog želi biti tudi jasen znak laično-socialističnim silam, da se tudi na pkrajinskem in deželnem nivoju ustvarijo drugačne vezi na levici. Končno nas dosti govori o socializmu, reformizmu, alternativni. Čas bi bil, da se te besede uresničijo!»

Walter Škerk

Občina Milje - Odbor za kulturo

pod pokroviteljstvom: Avtonomne dežele Furlanija-Juljska Krajina - Tržaške pokrajine

FESTIVAL ZA ŠOLO

februar - maj 1987

LABORATORIJI

(tri dni + en dan za preveritev)

Šola De Amicis

Gioco, azione e percezione corporea

seminar vodijo: **Gianfranco Staccioli**, odgovoren za didaktični laboratorij na pedagoški fakulteti v Firencah; **Paola Della Camera** in **Ezio Vuotto**, instruktorja pri CE-MEA (študijski center za metode aktivne vzgoje).

13. - 14. - 15. marca - 9. maja (preveritev)

Televisione e Scuola

seminar vodita: **Giovanni Mocchi**, docent za humanistične vede na liceju Taramelli v Paviji, docent IRRSAE - Lombardia, raziskovalec na centru za audiovizualna sredstva v Paviji; **Anastase Michailidis**, docent za televizijsko tehniko in televizijski jezik pri centru za strokovno izobraževanje ENAIP dežele Lombardije, režiser na področju reklame in dokumentacije:

27. - 28. - 29. marca - 16. maja (preveritev)

SREČANJA

Šola De Amicis

Za kamero

predavatelj **Nanni Loy**, filmski in televizijski režiser.

V sodelovanju s Cappello Underground - Trst - 21. febr.

Novi učni programi za osnovne šole in problem dojemanja:

Ustvarjalnost: miselna lastnost

predavatelj **Giovanni Belgrano**, didaktični ravnatelj, predsednik SIEM (italijansko društvo za glasbeno vzgojo), član ministerske komisije za reformo učnih načrtov osnovne šole.

24. marca

Za didaktiko zvočne kulise

predavatelj **Carlo Delfrati**, docent za glasbeno didaktiko na konzervatoriju v Milanu.

8. aprila

Pripovedovanje in dramska dejavnost v razredu

predavatelj **Gian Renzo Morteo**, docent za zgodovino gledališča na Univerzi v Turinu.

29. aprila

PREDSTAVE

Dvorana Roma

Bandiera

Teatro Popolare la Contrada iz Trsta

Priporočeno za otroke od 6. do 14. leta

16. - 17. - 18. - 19. marca

Cattivi mestieri

Teatro Movimento Franca Cardellina iz Turina

Priporočeno za otroke od 11. do 14. leta

30. - 31. marca

Le avventure di Cipollino

Compagnia il dottor Bostik iz Turina

Priporočeno za otroke od 3. do 10. leta

2. - 3. aprila

ZNANOST V ŠOLI

Ciklus 9 srečanj, ki jih koordinira. **Riccardo Luccio**, docent na psihološki fakulteti Tržaške univerze, na temo:

Nove meje znanosti:

Predavatelji:

Antonio Bava, Guido Bressan, Giancarlo Ghirardi, Mario Gregori, Margherita Hack, Riccardo Luccio, Giuliano Panza, Renzo Rosei, Paolo Sipala

Ciklus je namenjen učencem miljske nižje srednje šole

Nižja srednja šola N. Sauro maj-junij 1987

Finansira: Hranilnica in Posojilnica Opčine - Cassa Rurale ed Artigiana di Opicina

Informacije, vpisovanje za laboratorije in predprodaja vstopnic

Tel. 273863 - 271001 (int. št. 340)

Glas mladih • Glas mladih • Glas mladih • Glas mladih • Glas mladih • Glas mladih

TAKO SE NE UPRAVLJA

Politični položaj v tržaški občini ni prav nič spodbuden za slovenski življenj v Italiji. Staffierijev odbor večinoma sestavljajo politične sile, ki zanikajo Slovincem njih državljanske pravice. Preostale sile (PSI in SSK) pa so premehkužne, da bi odločno postopile v naš bran. Sestavljajo namreč vladajoči krog v Trstu in kot sodelavci strank KD, Liste za Trst in ostalih laičnih strank, izražajo (kot so vedno) našo okrnjeno «enotnost» in zato tudi neučinkovitost vseh naših «enotnih» akcij v bran naših pravic.

Mi, mladi komunisti že dalj časa podpiramo predlog KPI, da bi v Trstu prišlo do alternativne večine, ki bi omogočila mestu njeno gospodarsko rast.

Dobršen del tržaskih težav ima korenine prav v gospodarski stagnaciji mesta. Ne industrija, ki izumira, ne terciarni sektor, ki je že prenapolnjen in ne vrskuje več mladih delovnih sil, ne moreta doprinesti Trstu tiste moči, ki je potrebna mestu za razcvet gospodarstva. Brez primerne občinskega odbora in gospodarskega programa bo Trst izumrl, kakor izumirajo njegovi prebivalci. Tako mesto pa sploh ni spodbudno za mlade, ki si morajo tako iskati delo izven tega območja.

Množična razlašanja slovenske zemlje, neupoštevanje osimskih sporazumov, zaprtje tovarn so poslednji krči gospodarske politike, ki jo izraža sedanje politično stanje. To pa ne pelje nikamor, razen k temu, (in tukaj prestopimo meje tržaške občine) pa se ljudje občutijo politično in gospodarsko zapuščene.

Kako naj podpiramo gradnjo sinhrona pri Bazovici, če nam ta odvzame najlepše predele tržaškega Krasa? Kako naj bomo veseli ob tem novem objektu, če bodo v njem delali italijanski znanstveniki, ki so sedaj na tujem? Kako naj mislimo, da bodo objekt gradile naše delovne sile, medtem ko se gradbeniki iz Furlanije ponujajo pod ceno?

Ali je ta gospodarska politika, ki naj bi jo podpirali Slovenci? Lepo je govoriti o mednarodnem sodelovanju, o osimskih sporazumih, ko prvi mejni incident na morju sproži proteste takih razsežnosti, ki lahko skvarijo odnose, ki smo jih potrpežljivo gradili leta in leta na obeh straneh meje.

Nedopustno je dejstvo (in v tem je glavni vzrok podobnih nesreč na Jadranskem morju), da ne obstaja normativa o ribolov med SFR Jugoslavijo in Italijo.

Takih incidentov se radujejo samo

neofašistični tržaški krogi, ki podpihujejo gonjo proti Slovincem in SFRJ.

Geografsko smo naseljeni v prostoru, kjer se stikata dva naroda, dve kulturi in dva nasprotna si gospodarska sistema.

Prav zaradi tega, ker mi smo tukaj doma, ne moremo dopustiti, da bi lahko župan Trsta Staffieri govoril v našem imenu, ko pravi, da v Rossettijevi deželi se govori samo italijansko. Zato zahtevamo njegov Odstop.

Staffieri je s svojim posegom načrtno kršil načela italijanske ustave (3 in 6 člena) zato MORA Odstopiti.

Ta župan nas ne more predstavljati! Za svojo trditev sploh se ni opravičil. Skušal je samo zmanjšati pomen svojih besed na seji občinskega sveta.

Socialisti so o tem dogodku menili, da bi lahko občinski svet obravnaval

bolj pereče probleme (dodamo naj regulacijski načrt za Prosek, Kontovel in Križ, ki že preveč časa leži v zaprašenih predalih občine).

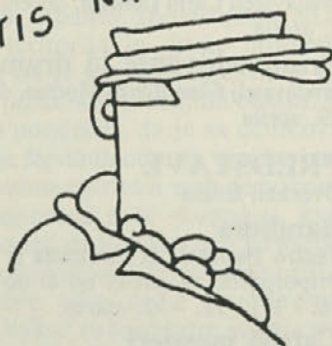
Pripomnil bi lahko, da bi socialisti, kot levičarska «napredna» stranka lahko pomislili, da bi bilo bolje ako bi se začela pogovarjati s KPI o alternativni večini v Trstu.

Ali pa PSI misli, da bo, ko se bo njej splačalo, zamenjala ladjo in se tako rešila potaplajoče se črede na čolnu v kateri sedaj poležava?

Lepo je gledati kako se Trst duši; kako lahko je ekstremizirati položaje dveh narodnostnih skupnosti. Tega se tržaški občinski odborniki zelo dobro zavedajo. Naj vedo tudi, da je še težje kasneje zgraditi vse znova; pridobiti zaupanje ljudi in delati za ljudi!

B.S.

ANDREOTTIJEVA
MOČNA OSEBNOST
JE NAREDILA VELIK
VTIS NA REAGANA.

RES, SEDAJ NE
PRAVI SAMO "NE
VEM", PRAVI TUDI
"SE NE SPOHINJAM".

Zveza srednješolcev - ZKMI

Zveza srednješolcev, ki je nastala septembra 1985 združuje v svoji sredi 10.000 dijakov, več kot polovica katerih se je prvič približala ZKMI ravno potom nje.

Skupaj s stotisoči dijakov je prejšnje leto zveza manifestirala proti finančnemu zakonu in za sodobnejšo šolo.

Sedaj je na državni ravni spet živa in zahteva odstop ministra za šolstvo.

V Trstu pripravljamo tovariši zveze srednješolcev «knjigo dijaškega nezadovoljstva» v kateri bomo zbrali probleme vseh tržaških šol, jih natisnili in dali na razpolago vsem, ki bi želeli o stanju šolstva pri nas zvedeti kaj več.

Bodisi na pokrajinski kot na državni ravni imamo še veliko načrtov, npr. središče solidarnosti z dijaki, ki so bili žrtev krivic s strani šolskih oblasti. Za uresničitev tega in drugih načrtov pa je potrebna velika moč, veliko nas mora biti, več kot nas je sicer, obišči nas tudi ti ali telefoniraj na federacijo K P. Spoznal boš naše želje in ideje ter nam opisal svoje.

KAJ SE NA ŠOLAH PREMIRA

Začetek tega šolskega leta je popestril prerod dijaškega gibanja!

Kaj nameravajo dijaki sovdeleženi v tem gibanju doseči na našiholah?

Predvsem normalizacijo gmotnih razmer v katerih naj bi potekal pouk, kot zglada.

Povod, ki je pripeljal do stavk in drugih načinov protesta je predvsem stanje v poslopju «B» bivše umobolnice pri sv. Ivanu, kjer ima sedež DPZIO «J. Stefan» in del DTTZ «Ž. Zois». Strokovna (DPZIO) ima namreč na razpolago 7 navadnih učilnic v katerih naj bi potekal pouk za kar 12 razredov; ostaja torej odkritih kar 5 razredov, ki začasno zasedajo posebne učilnice oz. laboratorije. Šolski organi so večkrat obnovili zahtevo, naj pokrajna pooblasti občino, da bi le ta končno obnovila drugo nadstropje poslopja, kamor bi se z lahkoto naselilo razrede strokovne, ki še nimajo prave učilnice, kar bi dalo možnost celi šoli, da se lahko poslužuje omenjenih posebnih učilnic.

Prva dijaška akcija je bilo množično zborovanje pred bivšo umobolnico 22. oktobra. Zborovanje je na pobudo dijakov iz strokovne oklical koordinacijski odbor slovenskih dijakov, ki je za priložnost zbral pritožbe dijakov vseh šol in jih vključil med postavke zborovanja. Na trgu pred strokovno so nekateri dijaki pojasnili težave posameznih šol, predvsem prostorsko stisko v tistem poslopju in obsodili sabotazo akciji, ki jo je skušal izvesti ravnatelj X Y s tem, da je poklical policijo, ki naj bi kaznovala organizatorje, pri žandarjih pa je bilo za srečo dovolj zdrave pameti, da

so se mu le smejali.

Del problemov na katere so se dijaki sklicevali ob tej priložnosti je bil pozneje rešen (npr. problem 3.C trgovske, ki je oddeljen v poslopju bivše umobolnice), glavni vzrok dijaškega nezadovoljstva pa je ostal nespremenjen: pokrajina še ni pooblastila občine, da uredi drugo nadstropje omenjenega poslopja. To je pripeljalo do tega, da so dijaki ponovno pokazali zobe in priredili enodnevni sit in, ki se je vršil na strokovni 18. decembra. Sicer je stvar organizatorjem delno spodletela, ker niso poskrbeli za kakovostno vnaprejšnjo informacijo dijakov o razlogih in nameranih stavke.

Koordinacijski odbor je med drugim izdal dijaško glasilo «Je bomba na šoli» v katerem dijaki svobodno objavljajo svoje ideje in literarne ali grafične umetnine. Časopis je žel ogromen uspeh tudi zaradi svoje prisotnosti, saj se močno razlikuje od neke druge publikacije, ki se je oklicala za glasilo slovenskih višjih šol.

Zavedajoč se problemov šolstva v naši pokrajini so se slovenski dijaki udeležili tudi manifestacije, ki jo je zveza srednješolcev vključena v ZKMI izpeljala po mestnih ulicah 6. novembra. Na tej manifestaciji so dijaki složno zahtevali izreden poseg pristojnih oblasti za rešitev hudih stisk v katerih se nahajajo šole v pokrajini in konec avtoritarnih, nedemokratičnih načinov s katerimi nekateri profesorji «krotijo» dijake, saj je strpnost prvi pogoj za dosego sožitja.

Znano je, da je vlada podelila 4.000

milijard za gradnjo in obnovev šolskih poslopij, ni pa znano kam je ta denar izginil, saj je dober del tržaških šol brez ustreznih stranišč, telovadnic, delavnic, laboratorijev in učilnic, mnogokatero poslopje razpada ali ni dovolj ogreto ali ima kateri drugi problem.

Presvetli gospod minister Franca Falucci je mislila streti lansko dijaško gibanje z obljubami, ki jih ni nikoli nameravala izpolniti a ji je poiskus spodletel. Dijaki niso tako neumni, da ne bi spoznali v ministru demagoga in so po celi državi zahtevali njen odstop, ker v Italiji se ne sme ponoviti, kar je pred kratkim pretreslo Francijo. **Tomaž**

DAROV IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši: - iz Boljunca: Zober Izidor L. 4.000, Kozina Marjo L. 4.000, Čok Cveto L. 5.000, Maver Karmelo L. 4.000; - s Proseka: Briščik Mario L. 4.000 in Kapun Draga L. 4.000; od Štivana: Peric Bernard L. 9.000 in Blažina Avgust L. 4.000; Žerjal Dušan iz Doline L. 4.000, Žerjal Branko iz Milj L. 4.000, Bresciani Vladimir od Briščkov L. 14.000, Perčič Ljubo iz Šempolaja L. 14.000, Škerk Marija iz Trnovce L. 14.000, Colja Srečko iz Selsljana L. 4.000, Veljak Angelo od Domia L. 10.000 in Sedmak Roberto iz Vižovelj L. 4.000.

Adamič Cvetko iz Prečnika L. 6.000, Mokole Ludvik iz Prečnika L. 9.000, Marušič Josip iz Slivnega 20 L. 4.000.

Ob 11. obletnici smrti Rafaela (Ela) Pertota darujejo žena Vida, sin Mito in hčerka Majda L. 40.000 v sklad Dela.

V počastitev spomina Margherite Zaccaria daruje Marija Krečič vd. Gembrini L. 10.000 v sklad Dela.

Namesto cvetja na grob tovarišice Svetke Trampuž vd. Pertot darujeta Gizela in Sonja Blason iz Nabrežine L. 25.000 v sklad Dela.

Namesto cvetja na grob sestrične Svetke Trampuž vd. Pertot daruje Trampuž Franc iz Šempolaja L. 20.000 v sklad Dela.

V počastitev spomina dragih staršev daruje Žerjal Bruno iz Boljunca L. 20.000 v sklad Dela.

V počastitev spomina hčerke Neve in moža Karla daruje Matilda Puntar s Proseka L. 15.000 v sklad Dela.

Namesto cvetja na grob Svetke Trampuž vd. Pertot darujeta Milka in Ado Slavec iz Nabrežine L. 25.000 v sklad Dela.

V spomin na prijatelja Dorota Zergola daruje Stranka Hrovatin z Opčin L. 30.000 v sklad Dela.

Raziskovalno delo za mladino

V polnem teku so priprave za mladinski raziskovalni tabor «Devin '87». Pobuda, ki se letos ponavlja že sedmo leto, je namenjena mladim višjih srednjih šol, ki se med poletnimi počitnicami želijo poglobiti s praktičnim delom na terenu v zelo različnih področjih, saj je raziskovalni tabor razdeljen na skupine, vsako vodi priznan strokovnjak iz za mejstva ali Slovenije. Predvidene so za letošnje skupine za arheologijo, etnologijo, geografijo, jezikoslovje, naravoslovje, sociologijo, zgodovino, računalništvo in skupina za video.

Tabor pa ni samo delo. Med 18. in 30. avgustom se bodo namreč mladi v prostorih United World College of Adriatic, kjer bodo stanovali, tudi zabavali in spoznali svoje vrstnike iz drugih krajev zamejstva. Dosedanje takšne pobude so namreč imele lep uspeh in

mladi, ki so se jih udeležili so se zelo radi vrnili tudi po končanem šolanju.

Kdor bi o tem rad kaj več vedel, je vabljen v **sredo 11. marca** v Gregorčičevo dvorano v Trstu, ul. S. Francesco 20, II nadstropje, kjer bo ob 17. uri sestanek za izdelavo vsebine dela posameznih skupin. Sledil bo občni zbor Društva mladih raziskovalcev in projekcija video kasete, kjer so lani posneli dogajanje v 6. MRT «Kanalska dolina '86».

Mladi, ki bi se srečanja ne mogli udeležiti, se za informacije in prijavo lahko obrnejo na enega od organizatorjev, ki so poleg omenjenega Društva mladih raziskovalcev, še Društvo slovenskih naravoslovcev in tehnikov «Tone Penko», Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici ter Slovenski raziskovalni inštitut.

DELO Ljubljana

PRAVICE SLOVENCEV
V ITALIJI

Bo povest kdaj dobila konec?

Pred poldrugim letom je tržaški publicist Stojan Spetič dopolnil svoje knjige »Rimski mlinci« še s podnaslovom: »Sodobna povest brez pravega konca o tem, kako je v letih 1977–1980 vladna komisija v Rimu pripravljala zaščitni zakon za Slovence v Italiji.« Desetletje po prvih dogodkih, ki jih opisuje povest o rimskih mlinih, zaščitni zakon še kar naprej pripravljajo – zdaj v senatni komisiji za ustavna vprašanja.

Predsednik italijanske vlade, socialist Bettino Craxi je pred dvema letoma med uradnim obiskom v Beogradu zagotovil, da bi njegova vlada v najkrajšem času izoblikovala predlog zakona o globalni zaščiti slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Tudi zdaj, ko ministrski predsednik Craxi že zagotavlja, da bo v prihodnjih mesecih prepustil vodstvo vlade krščanskemu demokratu, kot je bilo menda dogovorjeno med lansko poletno vladno krizo, takšnega vladnega predloga še ni. Zaradi nesoglasij med vladnimi koalicijskimi strankami je šel v pozabo tudi nekakšen predosnutek zakona, ki ga pred letom je pripravil minister Vizzini. Tako je oblikovanje zakonskega predloga prepuščeno senatni komisiji za ustavna vprašanja oziroma njenemu ožjemu odboru. Novost pa je, da zdaj v delu odbora redno sodeluje tudi predstavnik vlade, podtajnik v ministrstvu za notranje zadeve Valdo Spini.

Neznanka treh točk

Valdo Spini se je prejšnji teden v Rimu pogovarjal s predstavniki slovenskega članstva italijanske Socialistične stranke Igorjem Tuto, Jožetom Cejem in Viljemom Černom in v tem pogovoru je poudaril, da je njegovo, se pravi vladno, vodilo pri oblikovanju zakonskega predloga pospešiti skupščinsko razpravo in izoblikovati tako zakonsko besedilo, ki naj bi ga podprlo kar največ strank, predvsem pa seveda stranke vladajoče koalicije. Zato naj bi tudi postopno reševali vprašanje celovite zakonske zaščite slovenske manjšine. Kakšen bo končni rezultat tega trojnega prizadevanja, je seveda velika neznanka. Toda Spini je hkrati povedal, da bo v kratkem

povabil na pogovore enotno delegacijo Slovencev v Italiji. Prav te Spinijeve besede so bile povod, da smo predstavnike organizacije in strank, ki sestavljajo enotno delegacijo, zaprosili za oceno sedanjih dogajanj okrog globalnega zaščitnega zakona.

Boris Race, predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze, misli, da je treba vsekakor pozdraviti nadaljevanje razprave o zaščitnem zakonu v ožjem odboru I. senatne komisije že zato, ker je tako izpolnjena zahteva slovenske narodnostne skupnosti, da se razprava ne sme zavlačevati ali celo odložiti. »Dejstvo, da se sej udeležuje podtajnik Valdo Spini kot zastopnik vlade,« pravi Race, »daje vsej stvari večjo težo, čeprav je videti po izjavah predstavnikov Krščanske demokracije, da za vso stvarjo ni vsa vlada, ampak samo njeno predsedstvo. Raje bi sicer videli, da bi za nadaljnjim delom bila politična dobra volja celotne vlade, kljub temu pa podpiramo pobudo njenega predsedstva in si želimo, da bi v senatu prišli do dobrih rezultatov. Seveda pa nam ni vseeno, kakšni bodo ti rezultati. Znano je namreč, da je naloga ožjega odbora sestaviti predlog za besedilo zakona, ki naj bi bil kompromis med predloženimi osnutki, teh pa je v senatu pet. Zaradi velike razlike med predlogom Krščanske demokracije, ki je zelo omejevalen, in drugimi štirimi predlogi (KP Italije, Slovenske skupnosti, Socialistične stranke in Neodvisnih) je usklajevanje zelo težavno in bojimo se, da bo vpliv osnutka KD nesorazmerno velik, ker bi to lahko bila cena za njeno aktivno sodelovanje v tej razpravi. Krščanska demokracija namreč vztrajno zahteva, da mora vlada pripraviti svoj predlog, in zato nasprotuje, da bi to opravil senat.

V širši razpravi pa želimo sodelovati že zato, da bi ponovno povedali naše temeljne zahteve. Nikakor ne moremo privoliti, da bi bili iz zaščite izločeni Slovenci v Videmski pokrajini. Prav tako je nesprejemljivo, da bi bil za vključitev v »zaščitno območje« potreben poseben postopek, da bi grobo omejevali rabo slovenskega jezika ali slovensko šolstvo in da ne bi upoštevali temeljnih gospodarskih interesov naše manjšine.«

Tudi **Miloš Budin**, predsednik slovenske komisije pri deželnem vodstvu KP Italije za Furlanijo Julijsko krajino, se strinja, da je poskus oblikovanja kompromisnega zakonskega besedila zelo težak.

Vsa vprašanja odprta

»Bistvenih premikov v zvezi z zakonsko zaščito Slovencev v Italiji pravzaprav še ni na obzoru,« ocenjuje Budin. »Stališča velikih strank so si namreč še zelo daleč. Prav zato je poskus oblikovanja kompromisnega besedila tako zapleten. Veliko prizadevanj bo še treba, preden bodo premagane vse ovire. Hkrati pa je treba računati tudi s časovno stisko. Do izteka zakonodajne dobe manjka namreč še leto dni. Če seveda ne bi prišlo do hujše krize že ob 'predaji štafete' v predsedstvu vlade in predčasnih volitev še to pomlad. V resnici so na stežaj odprta vprašanja ozemeljske in vsebinske celovitosti zaščite oziroma priznanje obstoja slovenskega prebivalstva v vseh treh obmejnih pokrajinah – Tržaški, Goriški in Videmski. Prav tako se zdi komunistom nesporno, da mora biti manjšini priznana vloga osebkov tudi pri uresničevanju zaščitnih norm. Popolnoma nesprejemljiva pa se

nam zdijo stališča, ki tako ali drugače dajejo misliti, da so pravice manjšine pogojene s strpnostjo večinskega naroda ali pa tudi z nenehnim šovinističnim pritiskom. Zato nas skrbi premajhna odločnost socialistov in odkrito nasprotovanje demokrščanov taki zaščiti, ki bi zadovoljila Slovence. Občutek imamo, da zdaj iščejo predvsem rešitve na tako nizki ravni, da ne bi drezali v srčenje gnezdo protislovenskih krogov na italijanski vzhodni meji. V resnici pa prav to daje tem krogom kisik in maneverski prostor, ki ga le-ti spretno izrabljajo zlasti v zadnjih časih, saj so že sprožili ofenzivo, da bi preprečili vsakršno razpravo.

Komunisti potrjujemo pripravljenost na odkrito razpravo, da bi našli zadovoljivo rešitev, ki naj bo odraz pričakovanih Slovencev, predvsem pa njihovega soglasja. Menimo pa, da morajo vladne stranke spremeniti svoja dosedanja toga stališča in opustiti nenehne poskuse zavlačevanja, kar je povsem nedopustno 40 let po sprejemu italijanske ustave.«

40 let in 17 let

V terek je minilo 40 let od podpisa pariške mirovne pogodbe z Italijo. Prišlo je do nove razmejitve, na Tržaškem pa so ustanovili Conno A Svobodnega tržaškega ozemlja. Za ta del manjšinskega ozemlja, ki je spet prišel pod Italijo leta 1954, je mirovna pogodba predvidevala popolno enakopravnost med italijanskim in slovenskim življenjem. Za druga območja pa se je demokratična Italija z mednarodnimi določili, a tudi s svojo novo ustavo in slovesnimi političnimi izjavami zavezala, da bo popolnoma opustila narodnostno politiko črnega dvajsetletja. Namesto raznarodovanja in celo rodomora – enakopravnosti. Še več: posebni ukrepi za uresničitev prave, ne zgolj formalne enakopravnosti.

Na ta dejstva opozarja **Ivo Jevnikar**, deželni tajnik stranke Slovenska skupnost, in takoj poudari: »Danes, po 40 letih lahko le z grenkobo ugotovimo, da se obljube o zaščitnih določilih niso uresničile. Res smo v tem času veliko dosegli, še več smo si izborili ali zgradili sami, a pravnega jamstva za nemoten razvoj še ni. Asimilacija teče dalje, ogromno energije gre za narodnoobrambne namene, energije, ki bi lahko rojevala vse kaj drugačne sadove. Vsedržavni zakon o globalni zaščiti Slovencev v Italiji je zdaj že 17 let stara zahteva. To je le zadnja faza boja za naše narodne pravice. Prej smo se bojevali za izpolnitev ustavnih določil, nato za spoštovanje Londonskega memoranduma pa za pravičen posebni statut dežele Furlanije-Juljske krajine. Ko vso to ni prineslo kakih velikih uspehov, smo začeli zahtevati zaščitni zakon. In ta zahteva se zdaj vleče iz ene zakonodajne dobe v naslednjo, ker večina ne kaže politične volje, da bi izpolnila mednarodno in ustavno obveznost. Tudi zdaj je ne kaže. V senatu se sicer ravno v zadnjem času nekaj premika, toda v vladnih vrstah ni soglasja. Poleg tega pa je vse v znamenju dogovora o marčni zamenjavi ministrskih predsednikov in možnih predčasnih volitvah.

V takem položaju je Slovenska skupnost za resno obravnavanje vsakega konstruktivnega predloga, vendar ob trdnem stališču, da smo pripravljene sprejeti le dober in vsebinsko ter ozemeljsko celovit zaščitni zakon, sicer pa še za nekaj časa raje nič. Če je zakonodajni postopek v senatu prišel do točke, ko v ožjem

odboru komisije za ustavna vprašanja poskušajo poenotiti obstoječe zakonske predloge, to pozdravljamo. Ker pa si po dosedanjih izkušnjah ne smemo delati praznih upov, je treba še naprej delati na vseh področjih, saj nam vsak dan prinaša nove probleme, mnogi pokazatelji pa od nas terjajo, da se kot skupnost globoko zamislimo nad svojo prihodnjo potjo.«

Odštevanje do navčka

Tudi **Marij Maver**, predstavnik Sveta slovenskih organizacij, ocenjuje, da sedanji trenutek gotovo ni ugoden za Slovence v Italiji, ugotavlja pa, da to ni od včeraj, da so razmere nenaklonjene Slovincem že od junija 45. leta, ko so jugoslovanske čete zapustile Trst.

»Nekaj časa smo vsaj v Trstu še upali, da bomo nekaj pravic lahko uživali v Svobodnem tržaškem ozemlju,« pravi Maver. »Toda od takrat, odkar so odšle zavezniške čete leta 54 v glavnem samo odštevamo. V Trstu in Gorici gre zdaj pravzaprav samo še za to, da ohranimo tisto, kar smo dosegli v letih 45/54. Še težji pa je položaj v videmski pokrajini. Benečani niso imeli ničesar. Kar imajo zdaj, pa so si ustvarili in priborili sami.

Slovincem v Italiji, vsem Slovincem od Milj do Višarj, gre za to, da se zedinimo okrog zahtev in da nastopimo do italijanskih oblasti enotno. Globalna zaščita mora biti enaka za vse Slovence. To je prva zahteva Sveta slovenskih organizacij. Druga pa je – in pri tem SSO prav tako ne bo popustila – resnična globalnost zakona. To se pravi, da ne sprejemamo delnih rešitev (recimo: le podpora Slovenskemu stalnemu gledališču, slovenski šoli, radiu in podobno), ampak hočemo, da zakon, če že pride, uredi vse probleme hkrati. V nasprotnem primeru je bolj počakati še nekaj mesecev, saj smo že leta vajeni čakati.

Takšne globalnosti pa si kot SSO ne želimo samo od italijanskih oblasti, ampak tudi od matične države. Parola o skupnem slovenskem kulturnem prostoru bo prazna fraza, če globalnosti ne bomo uresničili tudi v tem

smislu. Želimo si, da slovenska sredstva javnega obveščanja, radio in televizija v matici in zamejstvu poročajo tudi o naših Prešernovih proslavah, o proslavah za Lojzeta Bratuža, da pišejo, lahko tudi kritično, o naših revijah, knjigah in prireditvah. To pa se danes žal ne dogaja.

Slovinci v Italiji gledamo v prihodnost s precejšnjim nezaupanjem, vendar kot SSO, ki združuje Slovence katoliškega in laičnega demokratičnega tabora, kljub temu mislimo, da se da še marsikaj rešiti, pa čeprav nam navček že nekaj časa pozvanja svojo otožno medlijo.«

Beneška Slovenija, Rezija, Kanalska dolina . . .

Preizkusni kamen celovitosti in sploh sprejemljivosti morebitnega zaščitnega zakona za slovensko narodnostno skupnost v Italiji bodo njegova določila o pravicah Slovincem v Videmski pokrajini. Glede tega pa **Viljem Černo**, tudi predsednik teritorialnega odbora Slovenske kulturno gospodarske zveze za Videmsko pokrajino, ni ravno optimist. Po njegovem sicer obstaja določena politična volja, da bi poživili razpravo o zaščitnem zakonu, toda vladne stranke imajo različna, celo nasprotujoča si stališča do tega vprašanja, vse pa še bolj zapleta lov na volilne glasove, ki se je že začel. Nekatere stranke še posebno nasprotujejo priznanju nacionalne identitete Slovincem v Videmski pokrajini.

»Nekatere vladne stranke kratko malo nočejo dojeti, da je v Beneški Sloveniji, Reziji in Kanalski dolini zavel nov duh,« ugotavlja Černo, »in še kar naprej mislijo, da lahko uspravajo naš narodni čut. Zanimajo našo identiteto, narodnost naj bi bila po njihovem stvar izbire, ne pa naravna danost. Zato tudi predlagajo nižjo raven zaščite za Slovence v Videmski pokrajini. Kar naprej nas vračajo na začetek in zničujejo že opravljeno delo. Pred nas postavljajo nove ovire in zahtevajo, da bi kar naprej dokazovali svoje korenine, svojo narodno pripadnost.

Nam nasprotne in konservativne sile računajo predvsem na našo gospodarsko nerazvitost, na odseljevanje, na asimilacijske pritisk in celo ustrahovanje, na slabo obveščeno naših ljudi. Zato tudi predlagajo meritev zavesti narodne pripadnosti. Povsem pozabljajo, da so več kot stoletje načrtno redčili naše vrste, da so nas zanižali, da so nam zničevali kulturo in jezik. Zdad na vsem lepem trdijo, da nas ni ali pa da moramo s posebnim normativnim mehanizmom izpričati svojo narodnost. Ne upoštevajo naših prizadevanj, da bi v skladu z načeli demokracije in pluralistične družbe kar najbolj sprostili svoje moči, nočejo videti, da si ustvarjamo izobraževanje v svojem jeziku, da odpravljamo zgodovinsko pogojeno zaostalost, da krepimo našo kulturo, naše družbene in politične strukture, nočejo slišati naše zahteve, naj nam odprejo vrata ne glede na zemljepisno lego in številčnost. Mi nismo za nasilje, pač pa za dokazovanje z vrednotami. Prizadevamo si z besedo in kulturo dokazati, kaj smo, kaj ljubimo, kako se branimo pred asimilacijo.

Našo zavest in naš obstoj smo dokazali predvsem letos ob dnevih slovenske kulture v Gorici in Trstu, leto prej v Ljubljani, dokazujemo jo tudi že veliko let na Dnevu emigranta na Kamenici, ne nazadnje pa tudi z našim dvojezičnim otroškim vrtcem in prvim razredom osnovne šole v Špetru. Mislimo, da nam je kot lojalnim italijanskim državljanom italijanska republika dolžna zagotoviti enake pravice in enake pogoje za obstoj in razvoj kot drugim Slovincem v Italiji.«

V slovenski narodnostni skupnosti v Italiji je torej kar precej črnogledosti ali pa vsaj ne ravno preveč optimističnih pričakovanj, kaj se bo v bližnji prihodnosti dogajalo s predlogom zakona o celoviti zaščiti. Enotna slovenska delegacija sicer lahko še enkrat ponovi svoje zahteve in svoja pričakovanja, toda odločitev je slejkoprej odvisna od politične volje (in računov) tistih, ki so zdaj na oblasti v Rimu.

MIRO POČ

naši razgledi

Osimski sporazumi in strategija brezbržnosti

David Malnič

Nadaljevanje iz prejšnje številke

Tem ustanovam so se v novejšem času pridružile nove, ki nastajajo v okviru Znanstveno-raziskovalnega centra (ZRC). Med njimi sta z vidika mednarodnega uveljavljanja pomembni predvsem dve: Unidov center za biotehnologijo, ki je že ustanovljen, ter sinhrotron, za katerega postavitve in upravljanje je bila pred nedavnim ustanovljena posebna družba, ki jo vodi Nobelov nagradjenec za fiziko Goričan Rubbia. Tržaški Znanstveno-raziskovalni center (Area di ricerca) obstaja šele nekaj let. Razvili so ga po zgledu podobnih centrov v razvitejših državah, v katerih družno obstajajo in ob učinkih sinergije delujejo znanstveno-raziskovalne dejavnosti, proizvodne dejavnosti, finančne dejavnosti itd. Ti centri so najizrazitejši poli tehnološkega razvoja v svetu; najbolj značilen primer je Silicijeva dolina v ZDA. Tržaški ZRC so načrtovali in realizirali kot eno prvih tovrstnih ustanov – ne samo v Italiji, marveč v tem delu Evrope sploh. Z našega vidika je še posebno pomembno, da so njegovo realizacijo omogočili z osimskimi sporazumi. Center so načrtovali kot dopolnilo skupne proste cone, financirala pa ga je italijanska vlada kot »osimsko« infrastrukturo. Po zgledu je omenjenega Mednarodnega centra za teoretično fiziko bodo tudi Center za biotehnologijo in sinhrotron usmerjali mednarodno, predvsem k državam v razvoju.

Zaradi takšnega razvoja o Trstu čedalje pogosteje govorijo kot o »mestu znanosti«. Z različnimi promocijskimi ukrepi (nedavna razstava v Parizu) pa želi mesto zavestno gojiti takšno predstavo o sebi. Uveljavlja se prepričanje, da znanstveno-raziskovalna dejavnost lahko predstavlja primerno alternativo, ali vsaj dopolnilo k tradicionalnim sektorjem, ki so v upadanju. Takšno razvojno smer Trsta podpira tudi italijanska vlada, kar se je konkretno pokazalo ob močni podpori tržaški kandidaturi tako za mednarodni center za biotehnologijo kot za evropski sinhrotron. Kot poudarja italijanski minister za znanstvene raziskave Granelli, to nista epizodna primera, marveč le ukrepa v okviru vladne strategije, po kateri naj bi Trst res postal mesto znanosti. Ta usmeritev italijanske vlade je v novejšem času dobila konkretne potrditve. V zakonu, znanem pod imenom »paket Trst«, ki pomeni osrednjo točko strategije za gospodarsko oživitve mesta, v vsebinskem in formalnem smislu največ pozornosti posvečajo aplikativnim znanstveno-raziskovalnim dejavnostim. Tako so naravnani tudi naporji za prestrukturiranje tržaških podjetij z javno udeležbo. Med projekti, ki jih je IRI, družba, ki upravlja podjetja javnega sektorja, v ta namen razvila, sta predvsem dva, ki naj bi prispevala k oblikovanju elementov takšnega okolja, ki bo spodbujalo znanstveno-raziskovalne in inovativne dejavnosti ter njihovo tesno sodelovanje z industrijo. Prvi takšen projekt je poslovno-inovativni center (BIC - Busines and innovation center), ki naj spodbuja nove podjetniške iniciative v naprednih tehnoloških sektorjih in predstavlja predvsem specifičen intervencijski instrument, namenjen prestrukturiranju industrije. Drug projekt, ki ga načrtujejo IRI in lokalni podjetniki, pa je »tehnološko mestece« (»Villaggio tecnologico«), in je najtesneje povezan z aplikativno znanstveno-raziskovalno dejavnostjo. Ta projekt je dopolnitev projekta tržaškega Znanstveno-raziskovalnega centra, saj bi se v njem ob tesnem sodelovanju obeh ustanov razvijale nove podjetniške pobude na naprednih tehnoloških sektorjih, kar je v skladu tudi s strateškimi cilji ZRC. Na ta način bi prišlo - ob dopolnjevanju se sodelovanju obeh ustanov - do organizma, ki bi bil po svojih zasnovah podoben ameriškim tehnološkim parkom in ki naj bi podobno tudi deloval (samooplojevanje informacij in sistema ob sinergetskih učinkih, ki nastajajo ob vzajemnem delovanju znanosti, industrije, financ itd.). Takšen organizem naj bi ustvarjal nove podjetniške pobude, pritegnil pa bi naj podjetnike tudi od drugod. Kot posebno zanimiva oblika se kažejo skupna vlaganja z lokalnimi podjetniki.

Pobudo za uresničenje ključnih določil naj prevzame Jugoslavija

Kar zadeva ključna določila gospodarskega dela osimskega sporazuma, je Jugoslavija že od vsega začetka igrala bolj pasivno vlogo, saj so ji bili pomembni predvsem politični vidiki sporazuma. Še toliko bolj je tak odnos prišel do izraza, ko je zastala realizacija skupne proste cone kot najvidnejšega projekta sporazuma. To je gotovo negativno vplivalo tudi na uresničevanje njegovih drugih določil. Tudi odnos večine jugoslovnskih krogov, pristojnih za uresničevanje teh določil, je bil že od vsega začetka precij pasiven in mlačen, kasneje ko so nastajali problemi in je prišlo do zastojev, pa je postal docela indiferenten. Mednarodni krogi uradno sicer še vedno prisegajo na pomembnost določil osimskih sporazumov o obmejnem gospodarskem sodelovanju. To se je pokazalo predvsem ob

deseti obletnici sporazumov. Vendar je to zavzemanje zgolj verbalno. Konkretnejših akcij in pobud v tej smeri skorajda ni. Neaktivnost na tem področju uradni krogi opravičujejo s »čakanjem na uradno noto italijanske vlade o alternativni lokaciji za skupno prosto cono« (kot so jo obljubili že leta 1980), torej - s pasivnostjo italijanske strani.

Da bi lahko ocenili primernost takšnega ravnanja na jugoslovnski strani, naj najprej navedemo potencialne koristi, ki bi jih Jugoslavija v sedanjih razmerah imela od realizacije obmejnega gospodarskega sodelovanja po določilih oziroma v duhu osimskih sporazumov. Le-te lahko ocenjujemo s treh vidikov: A) z vidika usposobitve skupnega obmejnega prostora za vlogo mostu in posredovalca med gospodarstvi, B) z vidika poglobljanja gospodarskega sodelovanja z Italijo - že zdaj enim od najpomembnejših gospodarskih partnerjev, ter C) z vidika poglobljanja odnosov z EGS v celoti.

A) Osimski sporazumi so za skupni obmejni prostor naredili veliko že s tem, da so uredili mejno vprašanje in v glavnem odstranili zastupljajočo psihološko klimo, ki so jo vihravi dogodki v tem stoletju vnesli v ta prostor. Vendar je segala njihova ambicija dlje. Šlo je za ponovno oblikovanje širšega obmejnega prostora kot življenjsko enotnega območja, ki bi ga obmejna lega prej bogatila kot siromašila. Prilastek meje kot ločnice naj bi se skrčil na minimum. Perifernost obmejnega prostora glede na nacionalno zaledje naj bi se tako z vidika širših meddržavnih odnosov pretvorila v centralnost. Osnovno sredstvo, ki so ga sporazumi predvideli za uresničenje te vizije, je obmejno gospodarsko sodelovanje, bodisi v ekonomsko posebno stimulativnem okolju skupne proste cone bodisi na širšem obmejnem območju.

S tem, ko obmejno gospodarsko sodelovanje kot osnovno sredstvo za uresničenje globlje vizije sporazumov ne zaživi, se skupni obmejni prostor ne more

preleviti v mesto stikov in sodelovanja dveh držav. Neizpolnjevanje teh določil preprečuje tudi širši razmah gospodarskih odnosov med njima. Prav tako se ne uresničuje vizija ponovnega navezovanja stikov Trsta z naravnim zaledjem, niti ne vizija ponovnega tkanja pretrganih gospodarskih in družbenih vezi v nekoč enotnem življenjskem prostoru. S tem, da obmejni prostor ostaja v svoji obrobnosti, je tukajšnje gospodarstvo (in prebivalstvo) tudi prikrajšano za pomembne ekonomske vzpodbude, ki so mu jih namenili osimski sporazumi. Pri tem so še posebno oškodovan pripadniki obeh narodnostnih manjšin, ki bi lahko pri tem sodelovanju imeli ključno vlogo.

B) Italija je tretji najpomembnejši zunanjetrgovinski partner Jugoslavije (če upoštevamo samo zahodne države, pa drugi). V skladu s težnjami, ki se razvijajo v mednarodni delitvi dela, bi bilo logično pričakovati, da bodo sedanji prevladujoči vzorec gospodarskega sodelovanja, ki temelji na klasični blagovni menjavi, postopno zamenjale višje oblike sodelovanja. Tudi sicer je bila Italija že doslej - poleg ZR Nemčije - na tem področju med prvimi partnerji Jugoslavije, vendar je bil absolutni obseg tega sodelovanja, posebno še kar zadeva skupna vlaganja, dokaj skromen; sodelovanje tudi v kakovostnem smislu ni bilo zadovoljivo.